

MINISTERIJALNO SVEĆENIŠTVO KAO ESHATOLOŠKI ZNAK

Giuseppe Fazio, *Il sacerdozio ministeriale segno escatologico. Una riflessione di E. Schillebeeckx e J. Ratzinger* (Città di Castello: Cittadella editrice Assisi, 2021.), str. 443.

Knjiga je podijeljena u tri dijela od kojih svaki dio ima po tri poglavlja: prvi dio govori o teologiji svećeništva u nauku E. Schillebeeckxa; drugi dio govori o teologiji svećeništva u nauku J. Ratzingera, a treći dio govori o svećeništvu i svjedočenju.

1. Teologija svećeništva kod Edwarda Schillebeeckxa

U prvom poglavlju prvog dijela autor raspravlja o sakramentima općenito kod E. Schillebeeckxa (I. Poglavlje) naglašavajući kako je na njegovo promišljanje utjecao teolog Odo Casel. Slijedeći O. Casela, autor naglašava kako Schillebeeckx ima personalističko i kristocentrično uokvirivanje sakramenata (str. 52) tako da je za Schillebeeckxa eshaton zapravo sâm Krist (str. 59). Tako i sakramenti nisu samo početak paruzije, nego su vidljivo očitovanje aktualnog i nebeskog Kristova spasenja, koji je eshaton (str. 60). Stoga, ako sakramenti posjeduju tu kristološko-eshatološku narav, to znači da je posjeduje i sama Cr-

kva. Budući da je Crkva sakrament Krista u svijetu, ona je po sakramentalnom širenju i predstavljanje stvaralačkog i eshatološkog odnosa između Boga i čovječanstva koje je svoj najveći izričaj postiglo u Kristu, Bogočovjeku.

Nakon toga autor nastavlja teološkom refleksijom o ministerijalnom svećeništvu (II. Poglavlje) govoreći o temeljnim elementima svećeništva (str. 70-76). Autor naglašava kako su prve zajednice građene na apostolskim temeljima institucije Dvanaestorice. Sveto pismo ništa ne govori ni o kakvu drugom obliku formalnog ministerija kako bi ostala živa i bila vjerno sačuvana apostolska poruka i, prema tome, sâm apostolicitet Crkve. Autor naglašava kako je to teološka relevantnost, a ne način na koji bi se neki zahtjevi institucionalizirali jer su crkveni službenici nužni na temelju evanđelja. Međutim, Schillebeeckx želi naglasiti kako u središtu uvijek mora biti zajednica i činjenica da je službenik uvijek u službi zajednice. Zato, prema Schillebeeckxu, Crkva u slučaju nužde može izabrati sebi službenike na temelju apostolskog prava (str. 83), međutim zajednica ne može zadržati svoj apostolski identitet bez euharistije, odnosno bez crkvenih službenika. No, ovdje se postavlja pitanje: Ako zajednica može izabrati sebi službenike, gdje se može pronaći kristološki aspekt? U kontekstu toga, autor nastavlja govoriti o ministeriju kao službi

predsjedanja. Slika svećenika, kako ju vidi Schillebeeckx, želi biti pokušaj nadilaženja one slike svećenika koji bi bio posvećen samo slavlju euharistije. On drži da se posvećenje prima ne samo da bi se slavila žrtva nego i radi pastoralne skrbi u koju je također uključeno slavlje euharistije (str. 116).

Pri kraju ovog prvog poglavlja autor nastavlja govoriti o Kristovu jedincatom svećeništvu koje se ostvaruje kroz dva sudjelovanja (III. Poglavlje). Prije svega, autor naglašava kako je Kristovo svećeništvo zapravo svećeništvo dovršenja kojim je Krist, jednom zauvijek, pobijedio grijeh (str. 118). Dva svećeništva – ministerijalno i krsno – predstavljaju sudjelovanja u jedincatom Kristovu svećeništvu. Ovdje autor stavlja naglasak na ulogu laika u Crkvi koja je došla do izražaja nakon Drugog vatikanskog koncila (str. 129). Stavljajući krštenje u središte, ne želi se na neki način „zaoobići“ zaređene službenike kako bi se vlast predala laicima, nego staviti u središte zajednicu zbog čega je pred Bogom (str. 131). Laici se ne trebaju asimilirati u službe zaređenih svećenika, nego trebaju zadržati netaknutim vlastiti identitet jer se često zna dogoditi klerikalizacija laika. (str. 134). Osim toga, često se zaboravi da je i zaređeni službenik također krštenik. Zato, oba svećeništva imaju isti izvor: Kristovo svećeništvo koje je On želio podijeliti cijelom tijelu Crkve.

2. Teologija svećeništva kod Josepha Ratzingera

Drugi dio knjige autor otvara govorom o kristološkoj naravi novozavjetnog svećeništva u nauku J. Ratzingera (I. Poglavlje) polazeći od osobe Isusa Krista. Za razliku od Schillebeeckxa, koji ima više ekleziološko shvaćanje sakramenta, Ratzinger razvija svoje promišljanje polazeći od kristologije jer, da bismo shvatili crkvene službe, moramo gledati Krista i njegov ministerij koji je prenio i povjerio apostolima budući da u samom Kristu – u njegovim riječima i djelima – pronalazimo korijene svećeništva (str. 156). Ono što Ratzingeru omogućuje pogled na pitanje poslanja Isusova da bi govorio o ministerijalnom svećeništvu, leži u činjenici da se on ne predstavlja samo kao onaj koji je poslan nego i kao onaj koji šalje svoje učenike (str. 158-159). To je prvi temelj ministerijalnog svećeništva. Nadalje, Ratzinger se pita: Može li svećenik biti shvaćen kao službenik posredovanja ako je Krist jedini posrednik između Boga i ljudi (str. 168)? Premda je ideja posredovanja prvenstveno starozavjetna kategorija, Ratzinger kaže kako u Novom zavjetu Bog „uzima sve u svoje ruke“ djelujući kao onaj koji ispunjava obećanja utjelovivši se i postavši čovjekom (str. 169). Svećeništvo i posredovanje dolaze do izražaja u žrtvi križa u kojoj je Krist i Veliki svećenik

i žrtva novog saveza (str. 171-172). Po uzoru na Krista, ostvarenje vlastitog svećeništva ovisi o realizaciji punine svećeničke biti u mjeri u kojoj je netko bio vrata preko kojih Isus ulazi u ovaj svijet. No, posredovanje, koje vrši ministerijalni svećenik, ne vrši se po službeniku, nego on je oruđe kako bi se moglo pristupiti Kristovu posredništvu u Crkvi. Svećenik je stoga vrata prema Kristu što se može ostvariti, ne ljudskim naporima, nego samo božanskom inicijativom samoga Krista koji šalje svoje učenike naviještati evanđelje, krštavati, opraštati grijeha i slaviti euharistiju (str. 174-177). Krist je utjelovljenjem postao čovjekom i ušao u naše biće. U tom aspektu Poslanica Hebrejima vidi Isusa kao jedinog Velikog svećenika jer više nije čovjek koji obdržava božanski zakon, nego sâm Bog je taj koji izvršava to pomirenje nakon što je prinio žrtvu iz ljubavi prema čovjeku kako bi očistio čovječanstvo od grijeha (str. 190). U tome se sastoji prava novozavjetna svećenička žrtva. Apostoli su postali službenici tog novog bogoslužja koje će dalje prenositi na svoje nasljednike, a posvećenje novog svećenstva događa se u Isusu Kristu. Tako dolazimo do istinskog svećeništva i istinskog bogoslužja.

Drugo poglavlje ovog drugog dijela govori o ulozi ministerijalnog svećeništva u Crkvi polazeći od povijesnog presjeka u kontekstu dijaloga s luteranskom reformom.

Prema luteranskoj postavci Crkva ne bi bila utemeljena na apostolima i njihovim nasljednicima što, prema autoru, vodi k jednoj vrsti „demokratizacije“ koja na kraju vodi prema konfuziji i anarhiji svodeći svećeništvo na običnu funkciju (str. 197-210). Zato autor zaključuje kako nema svećeništva bez Crkve niti Crkve bez svećeništva jer bez Crkve Krist „nestaje“ u prošlosti, a bez Krista Uskrsloga Crkva postaje obična ljudska organizacija bez nutarnjeg jedinstva (str. 217). Bog provida svojoj Crkvi službenike kako bi i danas mogao biti vidljivo prisutan u Crkvi, a sakramentom svete euharistije postaje prisutan tijelom i krvlju (str. 233). To ga dovodi do pitanja razlikovanja ministerijalnog i krsnog svećeništva (III. Poglavlje). U Crkvi ne postoje dvije grupacije – posvećeni i laici; jedni koji zapovijedaju i drugi koji slušaju – nego svaki je krštenik pozvan prenositi darove spasenja koje je primio od Krista po svojem krsnom svećeništvu. Ovdje nije riječ o otkrivanju liturgijske uloge koju bi vršio, shvaćanje da ta dimenzija nadilazi liturgijski čin te se vrši u ugrađivanju cijelog bića u Tijelo Kristovo (str. 244-245). Odgovarajući, nadalje, na pitanje: “Tko je laik?, autor naglašava kako se krsno svećeništvo sastoji u činjenici da Bog savjetuje ljude preko drugih ljudi koji od svojeg života čine prisutnim riječ i Tijelo Kristovo u svakom kontekstu u kojem se nalaze

bez nužnosti vršenja neke posebne službe (str. 262). Stoga, nužno se ovdje postavlja pitanje odnosa između ova dva svećeništva. Postoje neke nakane koje žele izjednačiti ta dva svećeništva s posljedicom utapanja u funkcionalistički mentalitet ministrija. Odnos između ta dva svećeništva nije ravnopravan odnos, kaže autor, nego asimetričan. Svećenik je definiran svojim odnosom prema laicima – da im služi, dok laik nije definiran pojmom služenja svećeniku, nego da živi u jednoj mreži koja je puna odnosa. S druge strane, ministrija nije svrha sama sebi, nego je služenje po uzoru na Gospodina Isusa. Zato, bez krsnog svećeništva ministrijalno ne bi imalo smisla. Ono svoj smisao pronalazi ne samo u odnosu prema Kristu nego i prema laicima kojima služi (str. 266-268).

3. Svećeništvo i svjedočenje

U prvom poglavlju ovog trećeg dijela autor kritički čita i Schillebeeckxa, i Ratzingera kako bi pokušao pronaći dodirne točke i perspektive između njih (str. 278-302). Nadalje, nastavlja govoriti o ministrijalnom svećeništvu kroz prizmu svjedočenja (II. Poglavlje) želeći ilustrirati njezinu aktualnost i pogodnost. U Starom zavjetu svjedočenje prvotno mjesto ima u vjeri naroda u Boga, dok u Novom zavjetu svjedočenje, prikazano kroz ivanovske i Lukine spise (str. 318-342), daje

nam mogućnost shvatiti biblijsko-apostolsko svećeništvo kao anticipaciju Kristova svećeništva jer središnja točka nisu čini koji se vrše, nego smisao koji im je bio dan, a to je podsjećati i svjedočiti narodu o svjedočanstvu koje je Bog dao o sebi i o svojoj dobroti oslobađajući narod iz ropstva i usmjerujući ga prema eshatološkom spasenju. To je isto povjereno i apostolima koji vrše u Crkvi zadaću ukazivanja na činjenicu da je smrt Kristova spasenja usmjereno prema vječnom životu. (str. 343-367). Privodeći kraju svoje razmišljanje, autor započinje govoriti o svećeništvu kao eshatološko-sinodalnom ministriju (III. Poglavlje) stavljajući naglasak na neke stvari koje zatamnjuju svjetlost svećeništva, kao što je npr. „strukturalni klerikalizam“ koji stavlja u središte ministrija samu osobu svećenika i njegov klerikalni status moći kako bi podjarmio druge (str. 370-371) crpeći privilegije i bogatstva, što proturječi samoj naravi svećeništva, kaže autor. Analogno tome, odnos „biskup-svećenik“ ne smije biti odnos podložnosti (podjarmljivanja), nego suradnje koja nastaje sudjelovanjem u istom ministrijalnom svećeništvu, a ne iz nekog juridičkog pitanja (str. 378-387). Naravno da to nužno dovodi do pitanja poslušnosti: Zašto se obećava poslušnost? Pa čak i ponekad slijepa? Prezbiter ne obećava podjarmljivanje i podložnost svakoj biskupovoj želji,

nego onom kriteriju zajedništva koji biskup treba predstavljati na temelju sakramenta koji je primio i poslušnosti koju duguje Crkvi (str. 388). Zato i vršenje autoriteta treba biti viđeno na komunitaran i sinodalan način, a ne na apsolutan! U tom kontekstu treba izbjegavati dva rizika: autoritarizam i sentimentalni paternalizam u smislu da prezbiter nije pozvan na poslušnost na temelju simpatija ili kada biskup naredi učiniti nešto što se prezbiteru sviđa, nego jer u prezbiteru prepoznaje majčinski glas Crkve u kojoj se izražava Božje očinstvo koje se brine za svoju djecu (str. 391). Analogno tome dolazi se do sakramentalnog odnosa između svećeništva i laika naglašavajući kako treba izbjegavati vršenje vlasti nad laicima jer prezbiteri nisu izvan ili iznad zajednice, nego u zajednici (str. 398). Ovdje nije riječ o demokratizaciji zajednice, nego o svijesti da Duh Sveti govori po svim članovima Crkve. Međutim, i laici su pozvani na poslušnost u smislu međusobnog slušanja i suradnje (str. 400).

Knjiga koja govori o ministrijalnom svećeništvu kao eshatološkom znaku ima, dakle, zadaću potražiti moguću sintezu svećeničkog identiteta koji se nakon Drugog vatikanskog koncila naglašavao kroz kristološko i ekleziološko-sociološko promišljanje, što je prouzročilo i određenu konfuziju svećeničkog identiteta. Iako ova knjiga može

možda upućivati na sukob ta dva autora (Ratzinger i Schillebeeckx) kao prestavnika tih promišljanja, ipak nije o tome riječ. Nakana autora bila je proučavati njihove stavove i shvatiti njihove nakane kako bi pokušao, polazeći od različitosti te zajedničkih aspekata, individualizirati stav koji bi išao iznad njihovih doprinosa.

Josip Knežević